

CU PRIVIRE LA DEZVOLTAREA CERCETĂRII ISTORIEI COMUNEI PRIMITIVE ÎN ROMÂNIA *

În cele ce urmează nu se urmărește a se prezenta, nici măcar în cea mai sumară formă, un istoric pragmatic al începuturilor și dezvoltării cercetărilor de arheologie și istorie a comunei primitive în România. Un astfel de istoric este desigur necesar și actual — și va trebui elaborat, cu toată informația necesară și în ansamblu, nu numai sub formă de schițe parțiale, cum s-a întâmplat pînă acum. El va trebui de altfel să se integreze într-o istorie generală a arheologiei românești, care lipsește încă la noi. Ni se pare însă pentru moment oportun să atragem atenția asupra necesității de a privi istoria cercetărilor de arheologie preistorică din țara noastră și din punctul de vedere al chipului în care aceste preocupări au fost legate deși s-au integrat în diferitele curente filozofice sau ideologii, care au jalonat evoluția gândirii în societățile europene în aproximativ ultimul veac și jumătate de existență și apoi de transformare revoluționară a lumii capitaliste. În felul acesta se conturează posibilitatea de a urmări măsura, ritmul și orientarea în cuprinsul cărora, și în acest domeniu, istoriografia românească a reflectat dezvoltarea generală a gândirii și investigației științifice.

Nivelul de ansamblu atins de istoriografia românească în ultimele două decade a dus la concretizarea preocupărilor de istorie a istoriografiei în recenta încercare de clasificare pe curente a istoriografiei noastre și în discuțiile privitoare la ea ¹. Pe de altă parte, însăși progresele înregistrate în ultimul timp de arheologia românească — în care problemele fundamentale ale reconstituirii istorice și ale sesizării în adîncime a proceselor social-economice în toată complexitatea lor sînt tot mai frecvent abordate — fac și posibilă și necesară o încercare de genul celei indicate mai sus. Angajîndu-ne însă pe o astfel de cale în aceste rînduri, sîntem obligați să avertizăm că nu poate fi vorba decît de o schiță preliminară, în care ne

* Considerațiile ce urmează au fost prezentate, într-o primă formă, la Sesiunea Academiei R. S. România, ținută cu prilejul aniversării centenarului Muzeului național de antichități, în decembrie 1964.

¹ Șt. Pascu-Eugen Stănescu, în *Studii*, XVII, 1964, 1, p. 133 și urm.

vom strădui să semnalăm mai degrabă modul în care un astfel de studiu poate fi conceput, decît să oferim soluții deplin elaborate. Acestea din urmă nu se vor putea degaja decît în urma unor studii mai aprofundate și în cadrul unei discuții atente. Cu toate acestea, o primă tentativă va ajuta poate la definirea mai exactă — și în perspectiva trecutului — a stadiului și a poziției actuale ale cercetărilor de arheologie și istorie a comunei primitive din țara noastră și totodată eventual și la sesizarea mai precis conturată a unor perspective de viitor.

Se știe că arheologia propriu-zisă (așadar nu istoria artei — antice sau mai noi) s-a constituit ca o disciplină științifică, avînd metode și un obiect proprii, destul de tîrziu în cursul secolului al XIX-lea. Este suficient să amintim că, deși așa-numitul *sistem al celor trei perioade* (piatră — bronz — fier) a fost fundamentat științific între 1828 și 1830, totuși de-abia în 1865 John Lubbock reușește să subîmpartă epoca pietrei în paleolitic și neolitic, în timp ce subîmpărțirile paleoliticului însuși sînt stabilite laborios între 1869 și 1883 de către Gabriel de Mortillet, pentru teritoriul Franței deocamdată. Azilianul, socotit multă vreme a reprezenta perioada mezolitică, a fost descoperit de-abia în 1895 de Eduard Piette. Metoda tipologică este elaborată între 1871 și 1903 de către savanții nordici Hans Hildebrand și Oscar Montelius, primul separînd în 1873 pentru întîia dată, în cuprinsul epocii de fier, cele două perioade principale, Hallstatt și Latène. Pentru a completa acest rapid tablou al conturării metodelor proprii arheologiei (cu toate că împrumutate în genere din alte domenii de cercetare, dar îmbinate aici), nu este nepotrivit a aminti că metoda stratigrafică a fost aplicată pentru întîia dată în mod deliberat în arheologie în 1882, cînd începe colaborarea lui Wilhelm Dörpfeld la săpăturile lui Heinrich Schliemann de la Troia, — pentru a fi apoi dezvoltată, începînd din 1899, de către Arthur Evans, la Knossos în Creta. În sfîrșit, metoda *chorologică* este folosită în arheologie de-abia începînd din jurul anului 1900, mai ales de școala de la Berlin, creată de Gustaf Kossinna.

În ceea ce privește *obiectul* cercetării, este de o deosebită importanță faptul că, — tocmai din cauza întîrzierii marcate de arheologie față de celelalte discipline umanistice, mai ales față de *etnografie* (*Societatea de etnologie* din Paris s-a înființat în 1842, foruri similare luînd naștere cam în același timp și în Anglia și S. U. A.), — arheologia comunei primitive nu a putut să se transforme în *istoria comunei primitive* decît de-abia în decadele dinaintea și de după cel de-al doilea război mondial. De-abia acum se răstoarnă raportul, în favoarea arheologiei, dintre arheologie, ca disciplină principală urmărind reconstituirea *istoriei străvechi* (deci a epocilor iliterate), și *etnografie*, care, pornind de la datele etnografice, încearcă încă pînă în zilele noastre, în anumite cercuri rămase în urmă, să reconstituie singură istoria străveche. Nu putem insista în acest context asupra raporturilor de fond între etnografie și istoria comunei primitive. Este necesar doar a aminti că *metoda comparativă*, — adică în cazul de față, a confruntării datelor etnografice cu cele arheologice, — inițiată prin două lucrări de mare răsunset și răspîndire ale lui John Lubbock ², a fost repede

² *Prehistoric times...*, 1865 și *The origin of civilisation...*, 1870.

lăsată să cadă în desuetudine, pentru a fi reluată în 1930 de Oswald Menghin³ de pe pozițiile învechite ale școlii etnografice „cultural-istorice”. Cu mult înainte însă, etnografia și arheologia marxistă inițiaseră fundamentarea științifică a unei atari metode comparative, pornind de la evoluționismul cu nuanțe materialiste ale lui Charles H. Morgan⁴, evoluționismul străluminat marxist de Fr. Engels în *Originea familiei, a proprietății private și a statului* (1884). Pe baza noilor date etnografice și arheologice metoda a fost adâncită recent de către etnografa marxistă Irmgard Sellnow⁵.

În situația reamintită aici pe scurt, arheologia comunei primitive s-a dezvoltat în cursul secolului al XIX-lea, dar și mult timp după aceea în unele părți, în trena etnografiei (propriu-zis a etnologiei), fiind astfel orientată filozofic de curentele ce au dominat în acest sector.

Or, din acest punct de vedere — și lăsând la o parte în contextul de față efectele ideologice ale dichotomiei practice de Hegel între *istorie* și *preistorie* —, burghezia victorioasă în lupta contra feudalismului, pornește la începutul secolului al XIX-lea pe calea unei ascensiuni, pe care industrializarea și noua expansiune colonialistă i-o prezentau sub mirajul unei curbe armonioase ascendente. Ea înlătură repede, în domeniul etnografiei, scurta reacțiune romantică, de coloratură pronunțat biblico-clericală, pentru care pledaseră mai ales Friedrich Schlegel⁶ și Joseph de Maistre⁷, și se alătură deplin *evoluționismului*, pe care îl denumim astăzi clasic și ale cărui rădăcini filozofice se găsesc în pozitivismul lui Auguste Comte⁸. Victoria răsunătoare a evoluționismului biologic, după apariția în 1859 a lucrării lui Ch. Darwin „*Asupra originii speciilor*”, aplicat curînd în sociologie de Herbert Spencer⁹, ca și ascunderea timorată a gândirii burgheze în fața materialismului dialectic și istoric, fundamentat de K. Marx și Fr. Engels în aceeași perioadă, au determinat predominarea în sectorul istoriei străvechi cu precădere a concepțiilor evoluționismului schematic de nuanță pozitivistă, ne-dialectic și ne-materialist întretesut în multe cazuri cu variabile, dar adesea puternice ecouri romantice.

În cadrul acestei atmosfere generale se înregistrează și în România primele preocupări de arheologie în genere, de arheologie primitivă în special.

Nu știm încă, va fi de cercetat, în ce cadru ideologic pot fi înscrise preocupările anticvarice, de colecționari, manifestate, — după caracterizările din 1871 ale lui Alexandru Odobescu¹⁰ — de „Doi bărbați cu o mare influență politică și administrativă în Țara Românească”, care „au manifestat... gustul lor pentru adunarea de antichități, și fiecare din ei a reușit mai mult sau mai puțin a-și satisface acest nobil gust, formînd colecțiuni private de

³ *Weltgeschichte der Steinzeit*, Viena, 1930.

⁴ *Ancient society* . . . , 1877.

⁵ *Grundprinzipien einer Periodisierung der Urgesellschaft*, Berlin, 1961.

⁶ *Vorlesungen zur Philosophie der Geschichte* (1829), Leipzig.

⁷ *Les soirées de St. Petersbourg* etc., 1821, Paris, 2 vol.

⁸ *Cours de philosophie positive* (1830—1842).

⁹ *Descriptive Sociology* (1873) și *Principles of Sociology* (1879).

¹⁰ Reproduse în *Antichitățile Județului Romaniș*, Soc. Acad. Rom., București, 1878,

antichități, adunate în mare parte din România. Acești doi bărbați, au fost : Generalul Nicolae Mavros..., celălalt Marele Ban Mihalache Ghica...". Nu mai reproducem analiza și caracterizarea făcute în continuare de Odobescu activității acestor doi „bărbați” și „întrecerii” și „luptei” dintre ei, întru satisfacerea nobilului lor gust arheologic. Este de presupus, ținînd seama de momentul istoric și de poziția de clasă a celor în cauză, că ne găsim în fața unor reflexe romantice și eventual și a unor influențe ale curentului winckelmannian de revalorificare a artei antice greco-romane.

Mult mai important este faptul că în cadrul burgheziei democrat-revoluționare românești întîlnim reflexe imediate ale pozitivismului evoluționist care domina în Occident în domeniul arheologiei primitive. Ele se manifestă, precum este îndeobște știut, întîi în Muntenia, cu Cezar Bolliac pe planul unor preocupări de alură științifică, și cu Dimitrie Papazoglu pe cel al diletantismului neavizat. Caracterizările lui Odobescu, malițioase desigur, dar formulate și cu un indeniabil scrupul de dreptate, merită și de data aceasta a fi reamintite ¹¹ : „De la anul acela (1845) încoace avem a consemna cercetări adesea repetate, dar din nenorocire niciodată bine lămurite, a doi mari amatori de obiecte antice, ale căror nume figurează — adesea cam fără știrea lui Dumnezeu și a adevăratei științe — în rîndul arheologilor români. Zelul și patrioticele lor aspirațiuni, cînd ei exploraș și explicau antichitățile țării, ne autoriză însă a-i numi și chiar a le rezerva partea de laudă ce li se cuvine, ca adunători de obiecte antice. Aceștia sînt — i-ați și ghicit — maiorul Dimitrie Papazoglu și poetul, ziaristul și omul politic Cezar Bolliac, pe care nici țara, nici literatura, nici arheologia României nu pot a-l nesocoti”. Am subliniat noi pronumele la singular pus de Odobescu, pentru a atrage atenția asupra deosebirii pe care acesta ținea totuși să o facă între cei doi „arheologi”.

Nu este acum locul aici de a insista asupra amănuntelor, interesante desigur, ale acestei activități ; ceea ce se impune a fi scos în relief este faptul că ea semnalează alinierea României, prin elementele sale progresiste de la acea dată, în mișcarea europeană (atunci singura în lume) de preocupare cu antichitățile, pe care Bolliac le numește cînd „ante-historice”, cînd „prehistorice”, cînd „ne-historice”, — deși la un moment dat scrie, parcă într-o exclamație indignată, că ele reprezintă totuși *istorie*. Semnificativ, în 1872 și 1873 constatăm că Bolliac îl citează pe John Lubbock !

În ceea ce îl privește pe Al. Odobescu însuși, mai puțin aplecat asupra detaliilor strict arheologice, credem că și pentru el se va putea reconstitui un cadru evoluționist, dar cu marcate nuanțe herderiene — atunci de pildă cînd vorbește despre *reconstituirea datinelor și moravurilor străvechi*.

Cu toată această aliniere, pe care am socotit că trebuie să o semnalăm, nu mai puțin trebuie subliniat și un alt fapt, anume acela că preocupările de arheologie străveche, la care ne-am referit, ca și în genere, de altfel, cele de caracter „arheologic” de orice nuanță, au izvorît în România din tendințe și orientări proprii ale societății românești, că ele au avut în condițiile date o fundamentare *națională*, strîns legate cum au fost de mișcarea

¹¹ Reproduse în Antichitățile județului Romanați, Soc. Acad. Rom., București; 1878 p. 8, sq.

democratică de renaștere națională, care a însoțit frământările revoluționare din 1821 și 1848. Aceasta explică de ce în această perioadă accentul a căzut pe problemele privind originea romană și dacică a poporului român, pe vechimea sa și pe egala sa îndreptățire față de popoarele înconjurătoare sau minoritățile naționale conlocuitoare.

Vor trebui cercetate împrejurările care au determinat manifestarea întârziată în Moldova a preocupărilor de arheologie primitivă — inițiate pe la 1885 în legătură cu așezarea de la Cucuteni, devenită de atunci încoace celebră. De asemenea va trebui analizată foarte atent și nuanțată situația din Transilvania, unde nobilimea și apoi burghezia saxonă și maghiară au concentrat vreme îndelungată preocupările de arheologie, sub diriguirea instituțiilor centrale de la Budapesta și Viena, manifestând și în acest domeniu tendința lor de a reprezenta factorul dominant. În sinul burgheziei progresiste românești din Transilvania, cu orientare luministă și romantico-liberală, concepția romanității noastre pare a fi constituit multă vreme preocuparea principală, dacă nu unică. ¶

Traducerea și publicarea de către Ioan Nădejde, în *Contemporanul* din 1885—1886, a fundamentalei opere a lui Fr. Engels, *Originea familiei...* (de altfel una din primele traduceri făcute, cf. prefața lui Engels la ediția a IV-a din 1891), nu a putut avea, în condițiile date, chiar când în cercurile marxiste precumpănau preocupările de istorie contemporană, vreo răsfrângere semnificativă asupra concepțiilor curente în clasa burghezo-moșierească.

Accentuarea orientării pozitivist-criticiste, cu marcată nuanță filologico-lingvistică, legată de adîncirea cercetării istoriei naționale, caracterizează activitatea lui Grigore Tocilescu¹², care inițiază înglobarea istoriei comunei primitive în trena *istoriei antice*, prin ruperea ei de etnografie și pe linia pătrunderii tot mai adînc în istoria trecutului preistoric al geto-dacilor. Această direcție se va adînci neconținut, cu Ioan Andrieșescu¹³ și cu Vasile Pârvan însuși¹⁴. În toată această perioadă, greu de analizat din punctul de vedere al preocupărilor prezentului studiu și asupra căreia și noi și alții ne-am aplecat cu unele încercări editate sau inedite, care vor trebui reluate, s-a reflectat și la noi, în ceea ce privește concepțiile filozofice diriguitoare, confuzia rezultată din îndepărtarea tot mai accentuată a etnografiei de arheologie. Ea s-a manifestat în pseudoistorismul școlii etnografice zise a „cercurilor de cultură” — apoi „cultural-istorică” — și în anistorismul celei sociologico-funcționaliste, ambele constituite și dominante în gîndirea burgheză în prima jumătate a secolului al XX-lea. Preocupările de istorie (și lingvistică) indo-europeană, cu accentul pus asupra ramurii tracice a marelui grup indo-european, ramură urmărită înapoi în trecut pînă în epoca neolitică, au constituit, pe arcul descris de activitatea — am spune — a *grupului* Tocilescu-Andrieșescu-Pârvan, un element pozitiv.

¹² Prezent în domeniul care ne preocupă aproape exclusiv prin teza sa publicată în 1880, *Dacia înainte de romani*.

¹³ *Contribuție la Dacia înainte de romani*, Iași, 1912.

¹⁴ *Getica. O protoistorie a Daciei*, (1926), București, AR.M.S.I.

Formați însă cu toții, în esență, ca istorici ai antichității clasice (lucru valabil și pentru Andrieșescu, care nu s-a putut desprinde niciodată de predilecțiile sale „anticizante”), puternic influențați de neokantianismul neopozitivist, ei nu au putut, cu toate unele foarte remarcabile analize și intuiții, să realizeze o concepție coerentă cu privire la conținutul, poziția interdisciplinară și semnificația istoriei comunei primitive. Nici unul nu pare să fi avut nici măcar cele mai efemere preocupări de etnologie sau cît de vagi noțiuni cu privire la materialismul istoric.

Restructurarea pe temeiul materialismului dialectic și istoric a activității istoriografice românești a determinat pentru întia dată o situație a arheologiei și — inseparabil — a istoriei comunei primitive în cadrul unei concepții coerente și al unei cercetări istorice lucide. Avem astfel de-a face nu cu „preistoria” unuia sau altuia dintre popoarele istorice, ci cu istoria de început, străveche, a unei umanități cu destine comune, istorie de început, de-a lungul căreia de-abia se formează — în cadrul unor procese istorice cu desfășurare dialectică (și nu evoluționist-uniformă și rectilinie) și particular-locale în cadrul aceleiași legități istorice — diferitele popoare, printre care și cel român. Cercetarea românească actuală nu mai poate concepe o viață străveche idilică, a unor „popoare” oarecum imanente și aflate, iarăși oarecum întimplător, pe un nivel „înapoiat” de cultură, ci o viață străveche (căreia i se poate spune convențional și prescurtat mai departe și „preistorică”), care a constituit începutul și baza tuturor realizărilor ulterioare ale umanității și a evoluat printr-un proces îndelung, în cursul căruia s-a născut laborios civilizația — societatea civilă — pe baza contradicției. Noi discernem transformarea lentă, în funcție de dezvoltarea forțelor și a relațiilor de producție, a primelor contradicții neantagonice din societatea primitivă, în contradicțiile antagoniste ale societății civile scindate deja în clase sociale. Așadar, nu o istorie quasi-anistorică, în care nu se petrece nimic, decît doar o evoluție imanentă, ci o istorie cu un conținut precis, concret, economic și social, în decursul căreia se nasc de-abia proprietatea privată, familia monogamă și clasele sociale antagoniste.

Aceste adevăruri au devenit fondul gândirii filozofice a lucrătorilor din arheologia sau istoria comunei primitive din țara noastră. Ele nu au fost asimilate și integrate dintr-odată, ci printr-un proces mai lung sau mai scurt, fie de restructurare, fie de formare, în cursul căruia faptele științifice s-au grupat în gândire prin cataliză materialist-dialectică și materialist-istorică. Nici nu se poate spune că acest proces de luminare ideologică a muncii de cercetare în acest domeniu s-a încheiat. O dată cu neconținutul acumulare de noi date științifice în toate domeniile care țin de cunoașterea tot mai adîncită a lumii și a vieții, metoda materialistă descoperă nmeru noi procese și noi legități și adîncește simultan, neconținut, și viziunea materialistă asupra desfășurării proceselor istorice.

Este firesc ca orientarea materialistă a studiilor referitoare la comuna primitivă de la noi să fi început să dea în chip hotărît roade concrete pozitive. Un prim plan a fost marcat, pe linia acestor realizări, de redactarea părții respective din vol. I al *Istoriei României* (1960). Se pot discerne însă și în

activitatea curentă ulterioară tendințe deja active, dirijate de noua concepție. Astfel, nevoia de mult întrezărită a unor monografii arheologico-istorice, cât mai cuprinzătoare ca material factual și ca fond de idei, a început în ultimii ani să-și găsească practic o împlinire la un nivel de-abia acum devenit posibil. Tot mai mult diferitele metode de cercetare ale arheologiei primitive, stratigrafia, tipologia, chorologia, sînt minuite din ce în ce mai precis, nu ca scopuri în sine, ci pe linia tendinței de a solicita datelor și materialelor arheologice informații mereu mai numeroase cu privire la caracterul și nivelul producției, la trăsăturile vieții sociale, la gradul atins de diviziunea muncii etc. Solicitarea tot mai frecventă și mai stăruitoare de către arheologii comunei primitive a numeroase laboratoare de analize fizice și chimice, ca și discuțiile ce se poartă asupra aplicării metodelor matematice în arheologie, vădesc — dincolo de considerarea strict tipologică a obiectelor — preocupări de tehnologie, orientate deci în direcția unei investigații mai intime a procesului dezvoltării forțelor de producție. Repetatele cercetări făcute în scopul de a stabili, chiar pentru epoca neolitică (prin săpăturile de la Radovanu, Cernica și Căscioarele, în Cîmpia Munteană), tipul și organizarea așezărilor, reprezintă o orientare mai clară și mai concretă spre înțelegerea structurilor sociale și ca atare a relațiilor de producție.

Cînd se vorbește, în țările străine, care se țin la curent cu mersul arheologiei românești, despre „școala stratigrafică românească”, noi înțelegem acest lucru ca o subliniere a profundului istorism pe care concepția materialistă l-a imprimat acestor cercetări. Căci la baza oricărei preocupări istorice întemeiate pe materialismul dialectic stă întotdeauna elaborarea unei juste și neîntrerupte periodizări.

Aprofundarea interpretării materialist-istorice se manifestă în ultima vreme, în domeniul de care ne ocupăm, și prin abordarea paralelă, egal îndreptățită cu cea referitoare la baza economică, a problemelor de suprastructură. Arheologia românească a adus în această privință în ultima vreme contribuții importante, referitoare la viața spirituală a triburilor străvechi care au locuit pe teritoriul țării. Prin dezgroparea celor mai întinse cimitire neolitice cunoscute pînă astăzi în Europa (Cernavoda, Cernica, Vărăști) și a unor necropole din epoca bronzului (Sărata-Monteoru, Cîrna și altele), prin descoperiri importante ținînd de sfera religioasă, dar și de cea artistică, arheologia noastră a schițat, prin parțiala lor analiză materialist-istorică, deja un bogat cadru factual și teoretic pentru justa interpretare, pornind de la baza economică, a acestor manifestări ținînd de formarea și dezvoltarea reflectărilor mistico-religioase și estetice în societatea primitivă. Este de sperat că și acei puțini dintre cercetătorii noștri, care mai stăruie în prezentarea „marei zeițe” sau „zeiței-mame” din neoliticul nostru, vor face efortul să-și amintească împrejurarea că deja evoluționiștii „clasici” E. B. Tylor și J. Frazer au arătat de mult că reprezentările religioase s-au format și dezvoltat de-a lungul unui proces în care personificările și „zeii” se cristalizează în mod necesar pe alte trepte de dezvoltare. Iar în cazul în care se admite o preluare a unor astfel de reprezentări din mediul mai avansat al civilizațiilor orientale, este neapărat necesar să se studieze modul preluării și reacția mediului local.

Сурта caracterizare a perspectivelor dezvoltării arheologiei și istoriei comunei primitive în România, pe care am schițat-o mai sus ca un element firesc al mersului imprimat de concepția materialistă, trebuie completată cu notarea împrejurării, la fel de firești, că în cadrul Academiei R. S. România și al organelor cu care ea colaborează în această materie (în primul rând Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă — Comisia Muzeelor) sînt asigurate — la nivelul atins de construirea socialismului și de temelia sa, industrializarea — și condițiile materiale și organizatorice garantînd continua dezvoltare a acestor studii.

Este de așteptat că publicațiile arheologice românești, care se bucură deja de o înaltă apreciere în lumea științifică internațională, vor deveni din ce în ce mai numeroase și de o ținută științifică care să le păstreze și să le crească această prețuire.

ION NESTOR

О РАЗВИТИИ ИССЛЕДОВАНИЙ ИСТОРИИ ПЕРВОБЫТНОГО ОБЩЕСТВА В РУМЫНИИ

РЕЗЮМЕ

Столетие Национального музея древностей послужило поводом для изложения предварительного исторического очерка исследований, относящихся к области доисторической археологии в Румынии. Эти занятия включаются в различные философские течения, имевшие место на протяжении развития европейского мышления в XIX и XX вв.

Археология как наука, со своими собственными предметом и методами исследования, сформировалась едва лишь в XIX веке. Вначале она включалась либо в этнографию, либо в историю искусств или древнюю историю. Уже до второй мировой войны и, особенно, после ее окончания помимо археологии первобытного общества начинает формироваться и история первобытной общины.

В то время, когда Европа была взбудоражена идеями Гегеля, Шлегеля и де Местра, сменившимися вскоре позитивизмом Огюста Конта и эволюционизмом Чарльза Дарвина — который Герберт Спенсер поспешил применить в социологии —, вслед за чем последовала теория диалектического и исторического материализма, разработанная Марксом и Энгельсом, в Румынии, пережившей революцию 1848 г., появляются первые зачатки археологии. Основная заслуга в этом деле принадлежит генералу Николае Мавросу и великому бану Михалаке Гика. Двумя другими значительными фигурами в этой же области занятий были Чезар Болиак и Димитрие Папазоглу, которых Ал. Одобеску называл «собираателями древностей», выражение, одновременно характеризовавшее как их личную деятельность, столь часто критиковавшуюся по причине применявшихся ими методов, так и указывающее на зарождение археологии в Румынии.

Александр Одобеску, прошедший университетский курс в Париже, был первым, кто возглавил кафедру археологии, созданную в 1874 г. при Бухарестском университете. Его деятельность касалась классической и средневековой эпохи и отличалась научной точностью, способностью восстанавливать исторические эпохи и выдающимся литературным талантом, включаясь в целом в эволюционистское течение и стражая определенное влияние идей немецкого философа Гердера.

Интерес, проявлявшийся археологами к древним эпохам, был прямо связан в Румынии с революционными движениями 1821 и 1848 гг. Поэтому ударение ставилось прежде всего на дакийское и римское происхождение румынского народа, на древность его постоянного обитания на занимаемой им территории и на равноправии с другими, проживающими вместе или соседствующими народами.

На втором этапе этих исследований история первобытного общества отделилась от этнографии и перешла к древней истории с целью проникнуть как можно глубже в прошлое гето-даков. Именно в этом направлении развивалась научная деятельность Григоре Точилеску, Иона Андриешеску и Василе Пырвана.

Наконец, на настоящем этапе румынская археологическая школа рассматривает историю первобытного общества как длительный общественно-экономический процесс; на это представление опирается современное философское мышление, лежащее в основе археологических и исторических трудов, посвященных первобытной общине. Главным результатом деятельности, развернувшейся в свете этого нового мышления, явился выход в свет первого тома трактата, озаглавленного «Istoria României» («История Румынии») (1960).

SUR LE DÉVELOPPEMENT DE LA RECHERCHE CONCERNANT LA COMMUNE PRIMITIVE EN ROUMANIE

RÉSUMÉ

Le centenaire du Musée National d'Antiquités nous fourni l'occasion de présenter ici l'historique préliminaire des recherches effectuées dans le domaine de l'archéologie préhistorique en Roumanie. Cette sorte de pré-occupations font partie intégrante des différents courants philosophiques issus du développement de la pensée européenne aux XIXe et XXe siècles.

L'archéologie en tant que science, avec un objet et des méthodes d'investigation propres, s'est constituée seulement au XIXe siècle. A ses débuts, elle fut englobée soit dans la sphère de l'ethnographie, soit dans celle de l'histoire de l'art ou de l'histoire ancienne. Dès avant la seconde guerre mondiale et surtout après elle, outre l'archéologie de la commune primitive, commence à se dessiner aussi l'histoire de la commune primitive.

A la même époque où l'Europe s'agitait sous le coup des conceptions de Hegel, Schlegel et de Maistre, bientôt remplacées par le positivisme d'Auguste Comte et l'évolutionnisme de Charles Darwin — que Herbert Spencer s'est dépêché d'appliquer en Sociologie — et à la suite desquels apparaît la théorie du matérialisme dialectique et historique fondée par Marx et Engels, la Roumanie de la bourgeoisie révolutionnaire connaît de son côté les préoccupations d'ordre archéologique. Le mérite de ce commencement d'activité revient au général Nicolae Mavros et au Grand Ban Mihalache Ghica. Deux autres figures importantes dans le cadre de ces mêmes préoccupations sont Cezar Bolliac et Dimitrie Papazoglou, qui furent taxés par Al. Odobesco « d'amasseurs d'objets antiques » — expression caractérisant du même coup leur activité, souvent critiquée à cause des méthodes qu'ils ont utilisées, et les débuts de l'archéologie en Roumanie.

Alexandru Odobesco, ayant fait d'excellentes études universitaires à Paris, fut le premier à occuper la chaire d'Archéologie, fondée en 1874 à l'Université de Bucarest. Son professorat embrassa l'époque classique et médiévale, se faisant remarquer par sa probité scientifique, la force de ses reconstitutions historiques, ainsi que par un puissant talent littéraire s'intégrant dans le courant évolutionniste avec des nuances nettement herderiennes.

L'intérêt pour l'archéologie des époques très anciennes est en directe relation en Roumanie avec les mouvements révolutionnaires de 1821 et 1848. C'est ce qui explique pourquoi à l'époque l'accent a été mis, sur l'origine romaine et dacique du peuple roumain, sur son ancienneté sur ce territoire où il vit depuis toujours et l'égalité de ses droits par rapport à ses voisins et aux minorités nationales.

Au cours de la deuxième étape de ces recherches, l'histoire de la commune primitive s'est séparée de l'ethnographie, passant à la suite de l'histoire ancienne qui tâchait de pénétrer aussi loin que possible dans le passé des Géo-Daces. C'est la pensée historique dans l'activité scientifique de Grigore Tocilescu, Ion Andrieşesco et Vasile Pârvan.

Enfin, à l'étape actuelle, l'école roumaine conçoit l'histoire de la commune primitive comme un long processus social-économique et c'est le fond de la pensée philosophique dominant les travaux d'archéologie et d'histoire de la commune primitive. Le principal résultat d'une activité effectuée à la lumière de cette nouvelle orientation de la pensée est illustré par le premier volume du traité d'histoire intitulé *Istoria României* (1960).